

Μπέρολτ Μπρέχτ

Ο ΜΑΝΔΥΑΣ ΤΟΥ ΑΙΡΕΤΙΚΟΥ*

ΟΤΖΙΟΠΝΤΑΝΟ ΜΠΡΟΥΝΟ¹, ο άνθρωπος από τη Νόλα, τον όποιον έκαψαν ως αίρετικό στην πυρά οί άρχές τής Ίερᾶς Έξέτασης, στη Ρώμη, τὸ ἔτος 1600, θεωρείται γενικά ἐξέχουσα μορφή, ὄχι μόνο για τίς παράτολμες ὑποθέσεις του σχετικά με τὴν κίνηση τῶν οὐράνιων σωμάτων, ὑποθέσεις ποὺ ἐπαληθεύτηκαν στη συνέχεια, ἀλλὰ καὶ για τὴ θαρραλέα στάση του ἐνώπιον τῶν ἱεροεξεταστῶν, στοὺς ὁποίους εἶπε: «Ἀπαγγέλλετε τὴν ἐτυμηγορία σας ἐναντίον μου με περισσότερο ἴσως φόβο ἀπ' ὅσον ἔχω ἐγὼ ποὺ τὴν ἀκούω». Ὅταν διαβάζουμε τὰ συγγράμματά του κι ὅταν ἐπιπλέον ρίξουμε μιὰ ματιὰ σὲ ὅ,τι ἔχει ἀναφερθεῖ γύρω ἀπὸ τὴν πολιτεία του, δὲν μᾶς λείπει ὄντως τίποτα για νὰ τὸν θεωρήσουμε μεγάλη προσωπικότητα. Κι ὁμως ὑπάρχει μιὰ ἱστορία ποὺ μπορεῖ ἴσως ν' αὐξήσει τὴν ἐκτίμησή μας γι' αὐτόν.

Εἶναι ἡ ἱστορία με τὸ μανδύα του.

Πρέπει ὁμως νὰ γνωρίζουμε τὸ πῶς ἔπεσε στὰ χέρια τής Ίερᾶς Έξέτασης ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴ Νόλα.

Κάποιοι ἐνετὸς πατρίκιος, ὀνόματι Μοτσενίγκο, προσκάλεσε τὸν σοφὸ ἄντρα στὸ σπίτι του για νὰ πάρει ἀπ' αὐτόν μαθήματα φυσικῆς καὶ μνημοτεχνικῆς. Τὸν φιλοξένησε μερικὸς μῆνες με ἀντάλλαγμα τὰ συμφωνηθέντα μαθήματα. Ἄντὶ ὁμως νὰ μνηθεῖ στη μαύρη μαγεία ὅπως προσδοκοῦσε, δέχτηκε μιὰ μύηση στη φυσική. Ὡς ἐκ τούτου ἦταν πολὺ δυσαρεστημένος, ἀφοῦ ὅλ' αὐτὰ δὲν τοῦ χρησίμευσαν σὲ τίποτα. Μετάνιωσε για τίς δαπάνες ποὺ τοῦ δημιουργοῦσε ὁ φιλοξενούμενός του. Πολλὲς φορὲς τοῦ ζήτησε σοβαρὰ νὰ τοῦ μεταδώσει ἐπιτέλους τίς κρύφιες καὶ προσοδοφόρες γνώσεις ποὺ ἔπρεπε νὰ κατέχει ἕνας τόσο διάσημος σὰν κι αὐτόν ἄνθρωπος, καὶ καθὼς τοῦτο δὲν εἶχε κανένα ἀποτέλεσμα, τὸν κατήγγειλε ἐγγράφως στὴν Ίερὰ Έξέταση. Ἐγραψε πῶς αὐτὸς ὁ κακὸς κι ἀχάριστος ἄνθρωπος εἶχε μιλήσει προσβλητικὰ ἐνώπιόν του για τὸν Χριστό, πῶς εἶχε πεί για τοὺς μοναχοὺς ὅτι εἶναι γαϊδούρια κι ὅτι ἀποβλακώνουν τὸν λαό, πῶς δὲν ὑπάρχει ἕνας ἀλλὰ ἀμέτρητοι ἥλιοι κ.λ.π., κ.λ.π. καὶ πῶς αὐτός, ὁ Μοτσενίγκο, τὸν εἶχε γι' αὐτόν τὸ λόγο κλείσει στη σοφίτα του καὶ ζητοῦσε νὰ ἔρθουν τὸ ταχύτερο νὰ τὸν πάρουν.

Ἦρθαν, πράγματι, οἱ ὑπάλληλοι στη μέση τής νύχτας κάποιας Κυριακῆς πρὸς Δευτέρα καὶ ὀδήγησαν τὸν σοφὸ ἄντρα στὶς φυλακὲς τής Ίερᾶς Έξέτασης.

Αὐτὸ συνέβη τὴ Δευτέρα τής 25ης Μαΐου 1592, στὶς τρεῖς τὸ πρωῒ, κι ἀπὸ τὴ μέρα ἐκεῖνη ὡς τὴ μέρα ποὺ ἀνέβηκε στὴν πυρά, στὶς 17 Φεβρουαρίου 1600, ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴ Νόλα δὲν βγήκε ποτὲ πιά ἀπὸ τὴ φυλακή.

Τὰ ὀκτῶ χρόνια ποὺ κράτησε ἡ τρομακτικὴ αὐτὴ δίκη, πάλεψε για τὴ ζωὴ του χωρὶς νὰ καμφθεῖ, ὡστόσο ὁ ἀγώνας ποὺ διεξήγαγε τὸν πρώτο χρόνο στη Βενετία για νὰ μὴν ἐκδοθεῖ στη Ρώμη ὑπῆρξε ἴσως ὁ πιὸ ἀπελπιστικός.

Μ' ἐκεῖνη ἀκριβῶς τὴν περίοδο συμπίπτει ἡ ἱστορία με τὸ μανδύα του.

Τὸ χειμῶνα τοῦ 1592 ὁπότε ἔμενε ἀκόμα σ' ἕνα ξενοδοχεῖο, ὁ Μπρούνο εἶχε ράφει ἐπὶ παραγγελία σὲ κάποιον ράφτη ὀνόματι Γαμπριέλε Τσοῦντο, ἕναν χοντρὸ μανδύα. Ὅταν τὸν συνέλαβαν, δὲν τὸ εἶχε ἀκόμη πληρώσει.

---

1. Giordano Bruno (Νόλα 1548 – Ρώμη 1600) ἰταλὸς φιλόσοφος, ἀπὸ τοὺς πρώτους ποὺ ἀπέρριψαν τὴν ἀριστοτελικὴ ἀντίληψη τοῦ πεπερασμένου σύμπαντος καὶ ὑποστήριξαν τὴν κοπερνίκεια θέση (Δείπνος τής Τετάρτης τῶν Τεφρών, 1584), για νὰ καταλήξει σὲ ἕναν πανθεῖστικό ἀνθρωπισμό. Κάηκε στὴν πυρά με ἐντολὴ τής Ίερᾶς Έξέτασης. (Σ.τ.Μ.)

Μαθαίνοντας ο ράφτης τὴ σύλληψη τοῦ Μπροῦνο, ὄρμησε στὸ σπίτι τοῦ σινιὸρ Μοτσε-νίγκο, στὴ γειτονιά τοῦ Σάν Σαμουέλε, γιὰ νὰ παρουσιάσει τὸ λογαριασμό του. Ἦταν πολὺ ἀργά. Ἐνας ὑπηρετῆς τοῦ σινιὸρ Μοτσενίγκο τὸν πέταξε ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα. «Ἀρκετὰ ξοδέψαμε γι' αὐτὸν τὸν ἀπατεῶνα», τοῦ φώναξε στὸ κατώφλι τόσο δυνατὰ πὸς κάποιοι περαστικοὶ στράφηκαν ξαφνιασμένοι. «Γιὰ πηγαίντε νὰ πείτε στὸ Ἱερὸ Δικαστή-ριο πὼς εἶχατε δοσοληψίες μ' αὐτὸν τὸν αἰρετικό».

Ὁ ράφτης στεκόταν τρομαγμένος ἐκεῖ, μὲς στὸ δρόμο. Ἐνα τσοῦρμο χαμίνια εἶχε ἀκού-σει τὰ πάντα κι ἓνα ἀπὸ αὐτά, ἓνα καχεξιάρικο γεμάτο σπυριά καὶ ντυμένο μὲ κουρέλια, τοῦ ἔριξε μιὰ πέτρα. Βέβαια κάποια φτωχοντυμένη γυναίκα βγήκε κι ἔδωσε ἓνα φάσκελο στὸ παιδί, ὅμως ὁ Τσοῦντο ἔνιωσε καθαρὰ πὼς ἦταν ἐπικίνδυνο νὰ ἴσαι κάποιος πὸς «εἶχε δοσοληψίες μ' αὐτὸν τὸν αἰρετικό». Κοιτάζοντας φοβισμένα γύρω του, ἔστριψε τὴ γωνία τοῦ δρόμου τρέχοντας κι ἔκανε ὀλόκληρο γύρο γιὰ νὰ φτάσει στὸ σπίτι του. Δὲν εἶπε λέξη γιὰ τὴν κακοτυχία του στὴ γυναίκα του, κι ἐκείνη ἐπὶ μιὰ βδομάδα ἀποροῦσε πὸς τὸν ἔβλεπε ἔτσι καταβεβλημένο.

Ὅμως τὴν 1η Ἰουνίου, καθὼς ἐκείνη περνοῦσε τοὺς λογαριασμοὺς στὸ μεγάλο κατὰ-στιχο, ἀνακάλυψε ὅτι δὲν εἶχε ἐξοφληθεῖ ὁ μανδύας ἐνὸς ἀνθρώπου πὸς τὸ ὄνομά του βρισκόταν στὰ χεῖλη ὄλων, ἀφοῦ ὀλόκληρη ἡ πόλη μιλοῦσε γιὰ τὸν ἀνθρωπο ἀπὸ τὴ Νόλα. Οἱ φρικτότερες φήμες κυκλοφοροῦσαν γιὰ τὴν κακότητά του. Ὅχι μόνο εἶχε σπιλώσει τὸ ἱερὸ μυστήριο τοῦ γάμου, τόσο μὲ βιβλία ὅσο καὶ μὲ συζητήσεις, ἀλλὰ εἶχε ἀκόμα ἀπο-καλέσει τὸν ἴδιο τὸν Χριστὸ ἀγύρτη καὶ εἶχε πεῖ τὰ πιὸ παράλογα πράγματα γιὰ τὸν ἥλιο. Διόλου παράξενο λοιπὸν πὸς δὲν εἶχε πληρώσει τὸ μανδύα του. Ἡ καλή μας ἡ γυ-ναίκα δὲν ἦταν διόλου διατεθημένη νὰ ὑποστῆ αὐτὴ τὴ χασούρα. Ὑστερα ἀπὸ ἓναν ἄγριο καυγὰ μὲ τὸν ἄντρα της, φόρεσε ἡ ἑβδομηντάχρονη τὰ κυριακάτικὰ της κι ἔτρεξε στὴν ἔδρα τοῦ Ἱεροῦ Δικαστηρίου καὶ ἀπαίτησε καταθυμωμένη τὰ τριάντα δύο σκουῖδα πὸς τῆς χρωστοῦσε ὁ αἰρετικός.

Ὁ ὑπάλληλος στὸν ὁποῖο μίλησε σημείωσε τὴν ἀπαίτησή της καὶ ὑποσχέθηκε νὰ διε-ρευνήσει τὴν ὑπόθεση.

Ὁ Τσοῦντο ἔλαβε σύντομα μιὰ κλήτευση καί, τρέμοντας καὶ παραπατώντας, παρου-σιάστηκε στὸ ἐπίφοβο κτίριο. Πρὸς μεγάλη του ἔκπληξη, δὲν τὸν πέρασαν ἀπὸ ἀνάκριση, παρὰ τὸν πληροφόρησαν ὅτι, κατὰ τὴ διευθέτηση τῶν οἰκονομικῶν ζητημάτων τοῦ κρα-τουμένου, θὰ λάβαιναν ὑπόψη τους καὶ τὴν ἀπαίτησή του. Ὁ ὑπάλληλος τοῦ ἔδωσε βέβαια νὰ ἐννοήσει ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ἐλπίζει καὶ πολλά.

Ὁ γέρος ἦταν τόσο εὐτυχῆς πὸς τὴ γλύτωσε ἔτσι φτηνὰ ὥστε εὐχαρίστησε δουλικά. Ἡ γυναίκα του ὡστόσο δὲν ἰκανοποιήθηκε ποσῶς. Γιὰ νὰ ἰσοσκελιστεῖ ἡ ζημία δὲν ἀρκοῦσε πὸς ὁ ἄντρας της παραιτήθηκε ἀπὸ τὴν βραδινὴ του μπύρα καὶ πὸς ἔραβε ὡς ἀργὰ τὴ νύχτα. Ἦταν τὰ χρέη πρὸς τὸν ὑφασματέμπορο πὸς ἔπρεπε νὰ πληρωθοῦν. Ἡ γυναίκα του τσίριζε παντοῦ, στὴν κουζίνα καὶ στὴν αὐλή, πὼς εἶναι αἶσχος νὰ ρίχνουν στὴ φυλακὴ ἓναν ἐγκληματία προτοῦ νὰ ἔχει αὐτὸς ἐξοφλήσει τὰ χρέη του' καὶ πὼς θὰ ἔφτανε, ἂν χρειάζοταν, καὶ μέχρι τὸν πάπα, στὴ Ρώμη, γιὰ νὰ πάρει τὰ τριάντα δύο τῆς σκουῖδα. «Δὲ χρειάζεται κανένα μανδύα γιὰ ν' ἀνέβει στὴν πυρά», φώναζε.

Ἀφηγήθηκε στὸν πνευματικό της τί τοὺς εἶχε συμβεῖ. Ἐκεῖνος τὴ συμβούλεψε ν' ἀπαι-τήσουν νὰ τοὺς ἐπιστραφεῖ τουλάχιστον ὁ μανδύας. Ἡ γριὰ εἶδε στὰ λόγια του τὴν ἐκ-μέρους μιᾶς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς παραδοχὴ ὅτι μποροῦσε νὰ ἐγείρει ἀπαίτηση καὶ δή-λωσε πὼς δὲν θὰ μποροῦσε μὲ κανένα τρόπο ν' ἀρκεστεῖ στὸ μανδύα πὸς εἶχε ραφεῖ κατὰ παραγγελία καὶ θὰ εἶχε ἀσφαλῶς φορεθεῖ. Χρειάζοταν τὰ λεφτά. Καθὼς μὲς στὴν παραφορὰ της ἄρχισε νὰ ὠρύεται, ὁ ἱερέας τὴν πέταξε ἔξω. Τοῦτο τὴ συνέφερε κάπως καὶ γιὰ μερικὲς βδομάδες κάθισε ἡσυχη.

Ἀπὸ τὴν ἔδρα τῆς Ἱερᾶς Ἐξέτασης δὲν διέρρηε πιὰ τίποτα ὡς πρὸς τὸν κρατούμενο αἰρετικό. Ὅστοςο παντοῦ ψιθυρίζοταν πὼς οἱ ἀνακρίσεις ἀποκάλυπταν τερατώδεις αἰσχυρὲς πράξεις εἰς βάρος του. Ἡ γριὰ ἔστηνε ἀχόρταγα τὸ ἀφτί της σὲ ὅλο αὐτὸ τὸ κου-τσομπολιό. Ἦταν βασανιστικό γι' αὐτὴν ν' ἀκούει ὅτι τὰ πράγματα δὲν πηγαιναν διόλου καλὰ γιὰ τὸν αἰρετικό. Δὲν θὰ ξαναποκτοῦσε αὐτὸς ποτὲ πιὰ τὴν ἐλευθερία του κι ἔτσι δὲν θὰ μποροῦσε ποτὲ πιὰ νὰ ξεπληρώσει τὰ χρέη του. Ἡ γριὰ δὲν ἔκλεινε πιὰ μάτι τὴ νύχτα' καὶ τὸν Αὐγούστο, ὅταν ἡ ζέστη τῆς ξεχαρβάλωσε τελείως τὰ νεῦρα, ἄρχισε νὰ

έξιστορεί, στὰ μαγαζιά ὅπου ἔκανε τὰ ψώνια τῆς καὶ στοὺς πελάτες ποὺ ἐρχόντουσαν γιὰ πρόβα, τὰ βάσανά τῆς μὲ μεγάλη φλυαρία. Ὑπαινισσόταν πὼς οἱ πατέρες διέπρατταν ἀμάρτημα ἀντιμετωπίζοντας μὲ τόση ἀδιαφορία τὰ δίκαια αἰτήματα ἐνὸς μικροτεχνίτη. Οἱ φόροι ἦταν ἐπαχθεῖς, καὶ μόλις πρόσφατα εἶχε κι ἄλλο ἀκριβύνει τὸ ψωμί.

Ἐνα πρωτὶ ἦρθε κάποιος ὑπάλληλος νὰ τὴν πάρει γιὰ τὴν ἔδρα τοῦ Ἱεροῦ Δικαστηρίου, ὅπου τῆς συνέστεισαν πιεστικὰ νὰ παρατήσῃ τὴν κακόβουλη φλυαρία τῆς. Τῆς εἶπαν πὼς ἔπρεπε νὰ ντρέπεται ποὺ γιὰ μερικά σκοῦδα γελοιοποῦσε μία σοβαρότατη διαδικασία καὶ τῆς ἔδωσαν πολὺ καλά νὰ ἐννοήσῃ πὼς διέθεταν παντοῖα μέσα γιὰ ἄτομα τοῦ εἴδους τῆς.

Τοῦτο εἶχε κάποιο ἀποτέλεσμα γιὰ ὀρισμένο διάστημα, ἂν καὶ ὁ θυμὸς τῆς ἀναβε το πρόσωπο κάθε φορὰ ποὺ θυμόταν τὴν ἔκφραση: «γιὰ μερικά σκοῦδα» ἀπὸ τὴ στοματάρια ἐνὸς ἱερωμένου ἔτοιμου νὰ σκάσῃ ἀπὸ τὰ πάχη του.

Ὅμως τὸν Σεπτέμβριο κυκλοφόρησε ἡ φήμη ὅτι ὁ Μέγας Ἱεροεξεταστὴς στὴ Ρώμη εἶχε ζητήσει τὴν ἔκδοση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴ Νόλα κι ὅτι τὸ ζήτημα θὰ συζητιόταν στὸ Μέγαρο τῆς Σινιορίας.

Οἱ πολῖτες σχολίαζαν ζωηρὰ αὐτὴ τὴν αἴτηση, καὶ ἡ κοινὴ γνώμη ἦταν γενικὰ ἐνάντια σ' αὐτή. Οἱ συντεχνίες δὲν ἤθελαν κὰν ν' ἀκούσουν γιὰ ρωμαϊκὰ δικαστήρια πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τους.

Ἡ γριά ἦταν ἔξω φρενῶν. Θ' ἄφηναν νὰ μεταφερθεῖ ὁ αἰρετικὸς στὴ Ρώμη χωρὶς νὰ ἐξοφλήσῃ τὰ χρέη του; Αὐτὸ ἦταν ἀνήκουστο! Δὲν πρόλαβε καλά καλά ν' ἀκούσῃ τὸ ἀπίστευτο νέο καί, χωρὶς κὰν νὰ χάσῃ λεπτὸ γιὰ νὰ φορέσῃ κάτι πιὸ κόσμιο, ἔτρεξε στὴν ἔδρα τοῦ Ἱεροῦ Δικαστηρίου.

Αὐτὴ τὴ φορὰ τὴ δέχτηκε ἕνας ἀνώτερος ὑπάλληλος ποὺ, περιέργως, ὑπῆρξε πολὺ πιὸ ἐξυπηρετικὸς ἀπὸ τοὺς προηγούμενους ὑπαλλήλους. Ἦταν σχεδὸν τὸ ἴδιο ἡλικιωμένος μὲ αὐτὴν καὶ ἄκουσε ἤρεμα καὶ προσεχτικὰ τὸ παράπονό τῆς. Ὅταν τέλειωσε, τὴ ρώτησε, μετὰ ἀπὸ μιὰ μικρὴ παύση, ἂν ἤθελε νὰ μιλήσῃ στὸν Μπροῦνο.

Ἡ γριά συγκατατέθηκε ἀμέσως, καὶ μιὰ συνάντηση ὀρίστηκε γιὰ τὴν ἐπόμενη μέρα.

Τὸ πρωτὶ ἐκεῖνο, σ' ἕνα δωματιάκι μὲ καγκελόφρακτο παράθυρο, ἦρθε πρὸς τὸ μέρος τῆς ἕνας κοντὸς καὶ ισχνὸς ἄντρας μὲ μαῦρο γένι καὶ τὴ ρώτησε εὐγενικὰ τί ἐπιθυμοῦσε.

Ἡ γριά τὸν εἶχε δεῖ παλαιότερα στὶς πρόβες καὶ εἶχε διατηρήσῃ τὴν εἰκόνα τοῦ προσώπου του στὴν μνήμη τῆς, ὥστόσο δὲν τὸν ἀναγνώρισε ἀμέσως. Ἡ ψυχικὴ ταραχὴ ἀπὸ τὶς ἀνακρίσεις θὰ πρέπει νὰ τὸν εἶχε ἀλλάξῃ.

«Τὸ μανδύα!» βιάστηκε νὰ τοῦ πεῖ. «Δὲν τὸν ἔχετε πληρώσει».

Ἐκεῖνος τὴν κοίταξε γιὰ λίγο ἔκπληκτος· ἔπειτα τὴ θυμήθηκε καὶ ρώτησε χαμηλόφωνα: «Τί σὰς ὀφείλω;»

«Τριάντα δύο σκοῦδα», εἶπε ἡ γριά. «Μὰ ἔχετε ἤδη λάβει τὸ λογαριασμό».

Ἐκεῖνος στράφηκε πρὸς τὸν ψηλὸ καὶ χοντρὸ ὑπάλληλο ποὺ ἐπιτηροῦσε τὴ συνάντηση καὶ τὸν ρώτησε ἂν γινώριζε πόσα χρήματα εἶχαν παραδοθεῖ μαζί μὲ τὰ πράγματά του στὴν ἔδρα τοῦ Ἱεροῦ Δικαστηρίου. Ὁ ὑπάλληλος δὲν τὸ γινώριζε, ἀλλὰ ὑποσχέθηκε νὰ τὸ ἐξακριβώσῃ.

«Πὼς εἶναι ὁ σύζυγός σας;» ρώτησε ὁ φυλακισμένος στρεφόμενος καὶ πάλι πρὸς τὴ γριά, σὰν νὰ εἶχε τακτοποιηθεῖ τὸ ζήτημα καὶ νὰ βρίσκονταν σὲ ὁμαλὲς πιά σχέσεις, σὲ συνθήκες μιᾶς συνηθισμένης ἐπίσκεψης.

Καὶ ἡ γριά, σαστισμένη ἀπὸ τὴ φιλικότητα τοῦ μικρόσωμου ἄντρα, φέλλισε πὼς ὁ ἄντρας τῆς ἦταν καλὰ καὶ πρόσθεσε μάλιστα κάτι γιὰ τοὺς ρευματισμούς του.

Ἔτσι, ἄφησε νὰ περάσουν δύο μέρες προτοῦ νὰ ξαναπάει στὸ κτίριο τοῦ Ἱεροῦ Δικαστηρίου, ἐπειδὴ θεώρησε πρέπον ν' ἀφήσῃ στὸν κρατούμενο τὸ χρόνο νὰ συλλέξῃ τὶς πληροφορίες του.

Πράγματι πῆρε τὴν ἄδεια νὰ τοῦ μιλήσῃ ἄλλη μία φορὰ. Χρειάστηκε βέβαια νὰ περιμένει πάνω ἀπὸ μία ὥρα στὸ δωματιάκι μὲ τὸ καγκελόφρακτο παράθυρο, γιὰτὶ ὁ κρατούμενος ἦταν σὲ ἀνάκριση.

Φαινόταν ἐξαντλημένος ὅταν ἐμφανίστηκε. Ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχε καρέκλα, στηρίχτηκε λίγο στὸν τοῖχο. Ἐντούτοις μπῆκε ἀμέσως στὸ θέμα.

Μὲ πολὺ ἔξασθηνμένη φωνὴ τῆς εἶπε ὅτι δὲν ἦταν δυστυχῶς σὲ θέση νὰ πληρώσει τὸ μανδύα. Δὲν εἶχαν βρεθεῖ χρήματα στὰ πράγματά του. Ὅμως δὲν ἔπρεπε ν' ἀπογοητεύεται γι' αὐτό. Εἶχε σκεφτεῖ πάνω στὸ θέμα καὶ θυμήθηκε ὅτι σίγουρα τοῦ ἀπέμεναν χρήματα σὲ κάποιον, στὴ Φραγκοφούρτη, ποὺ εἶχε τυπώσει κάποια βιβλία του. Θὰ τοῦ ἔγραφε ἂν τοῦ τὸ ἐπέτρεπαν. Τὴν ἄδεια θὰ τὴ ζητοῦσε τὴν ἐπομένη κιόλας. Σήμερα, στὴν ἀνάκριση, ἡ ἀτμόσφαιρα δὲν τοῦ εἶχε φανεῖ ἰδιαίτερα καλὴ. Γι' αὐτὸ δὲν θέλησε νὰ ζητήσει τίποτα ἀπὸ φόβο μὴν τὰ χαλάσει ὅλα.

Ἐνόσω μιλοῦσε, ἡ γριὰ τὸν κάρφωνε μὲ τὰ διαπεραστικά της μάτια. Γνώριζε τὶς ὑπεκφυγές καὶ τὶς ὑποσχέσεις τῶν κακοπληρωτῶν. Δὲν ἔδιναν δυνάρα γιὰ τὶς ὑποσχέσεις τους, κι ὅταν τοὺς πίεζαν οἱ πιστωτές τους, ἔκαναν τάχα πὼς κινοῦσαν γῆ καὶ οὐρανὸ γιὰ νὰ βροῦν τὰ χρήματα.

«Τί τὸν χρειαζόσασταν τὸ μανδύα, ἀφοῦ δὲν εἶχατε τὰ λεφτὰ γιὰ νὰ τὸ πληρώσετε;» τὸν ρώτησε μὲ σκληρότητα.

Ὁ φυλακισμένος ἔνευσε μὲ τὸ κεφάλι του γιὰ νὰ τῆς δείξει ὅτι παρακολουθοῦσε τὸν εἰρμὸ τῆς σκέψης της.

«Πάντοτε κέρδιζα τὴ ζωὴ μου μὲ τὰ βιβλία καὶ τὰ μαθήματα», τῆς ἀποκρίθηκε. «Δὲν φανταζόμουν λοιπὸν ὅτι θὰ βρισκόμουν σήμερα χωρὶς τὰ χρήματα. Καὶ γιὰ τὸ μανδύα πιστεύα ὅτι τὸν χρειαζόμουν, γιατί πιστεύα ὅτι θὰ ἦμουν ἔξω ἀκόμη».

Αὐτὰ τὰ εἶπε δίχως ἔγκυρος πικρίας, ἀπλῶς γιὰ νὰ μὴν τὴν ἀφήσει χωρὶς ἀπάντηση.

Ἡ γριὰ τὸν περιεργάστηκε καὶ πάλι, ἀπὸ πάνω μέχρι κάτω, ἀλλὰ μὲ τὸ αἶσθημα ὅτι δὲν μπορούσε νὰ τὸν ἐννοήσει καί, χωρὶς νὰ προσθέσει λέξη, ἔκανε μεταβολὴ καὶ βγῆκε ἀπ' τὸ δωμάτιο.

«Ποιὸς θὰ θελήσει νὰ στείλει χρήματα σ' ἓναν ἄνθρωπο ποὺ τὸν ἔχει καθίσει στὸ σκαμνὶ ἢ Ἱερὰ Ἐξέταση;» εἶπε μὲ κακία στὸν ἄντρα της, τὸ ἴδιο ἐκεῖνο βράδυ, τὴν ὥρα ποὺ βρισκόνταν στὸ κρεβάτι. Ὁ γέρος δὲν ἀνησυχοῦσε πιά γιὰ τὴ στάση τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν ἀπέναντί του, ὥστόσο ἀποδοκίμαζε τὶς ἄοκνες προσπάθειες τῆς γυναίκας του νὰ εἰσπράξει τὰ χρωστούμενα.

«Ἐχει ἄλλα πράγματα νὰ σκεφτεῖ τώρα», τῆς γκρίνιαξε.

Κι ἐκεῖνη δὲν ξανάπε τίποτα.

Οἱ ἐπόμενοι μῆνες κύλησαν χωρὶς νὰ ὑπάρξει τίποτα τὸ νέο σ' αὐτὴν τὴ δυσάρεστη ὑπόθεση.

Στὶς ἀρχὲς τοῦ Γενάρη κυκλοφόρησε ἡ φήμη πὼς ἡ Σινιορία εἶχε τὴν πρόθεση νὰ ἰκανοποιήσει τὴν ἐπιθυμία τοῦ πάπα καὶ νὰ παραδώσει τὸν αἰρετικὸ. Τότε ἔφτασε στοὺς Τσοῦντο μιὰ καινούργια κλήτευση γιὰ τὴν ἔδρα τοῦ Ἱεροῦ Δικαστηρίου.

Δὲν εἶχε ὀριστεῖ συγκεκριμένη ὥρα ἔτσι ἡ σινιόρα Τσοῦντο πῆγε ἐκεῖ τὸ ἀπόγευμα. Ἔπεσε σὲ λάθος στιγμή. Ὁ κρατούμενος περιέμενε τὴν ἐπίσκεψη τοῦ ἔπαρχου τῆς Δημοκρατίας, ὁ ὁποῖος εἶχε ἐπιφορτιστεῖ ἀπὸ τὴ Σινιορία νὰ συντάξει ἔκθεση γιὰ τὸ ζήτημα τῆς ἐκδοσης. Ἡ γριὰ ἔγινε δεκτὴ ἀπὸ τὸν ἄνωτερο ὑπάλληλο ποὺ τῆς εἶχε κανονίσει τὴν πρώτη της συνάντηση μὲ τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴ Νόλα. Ὁ γέρος ὑπάλληλος τῆς εἶπε ὅτι ὁ φυλακισμένος εἶχε ἐκφράσει τὴν ἐπιθυμία νὰ τῆς μιλήσει, ἀλλὰ θὰ ἔπρεπε ἐκεῖνη νὰ τὸ σκεφθεῖ ἂν ἦταν ἡ κατάλληλη στιγμή, ἐπειδὴ ὁ Μπροῦνο ἀνέμενε τὴν ἀπόφαση μιᾶς σημαντικότητας γι' αὐτὸν σύσκεψης.

Ἡ γριὰ εἶπε λακωνικὰ ὅτι ἀρκοῦσε καὶ μόνο νὰ τὸν ρωτήσουν γι' αὐτό.

Ἐνας ὑπάλληλος βγῆκε κι ἐπέστρεψε μαζί μὲ τὸν κρατούμενο. Ἡ συνομιλία ἔγινε παρουσία τοῦ ἀνώτερου ὑπαλλήλου.

Ἀπὸ τὴν πόρτα κιόλας, ὁ Μπροῦνο χαμογέλασε στὴ γριά, ἀλλὰ πρὶν ἀνοίξει κὰν τὸ στόμα του, ἐκεῖνη τοῦ φώναξε:

«Μὰ γιατί φέρεστε μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ἂν θέλετε νὰ μπορεῖτε νὰ κυκλοφορεῖτε ἔξω;»

Πρὸς στιγμὴν ὁ μικρόσωμος ἄντρας ἔμεινε ἐμβρόντητος. Στὴ διάρκεια τῶν τριῶν προσφάτων μηνῶν εἶχε ἀπαντήσει σὲ πάμπολλες ἐρωτήσεις καὶ δὲν θυμόταν καλὰ τὴν κατάληξη τῆς τελευταίας του συνάντησης μὲ τὴ γυναίκα τοῦ ράφτη.

«Δὲν μοῦ ἤρθαν χρήματα», εἶπε τελικὰ. «Ἐγραφα δύο φορὲς γι' αὐτά, ἀλλὰ δὲν ἔλαβα τίποτα. Σκέφτηκα ὅτι θὰ μπορούσατε νὰ ξαναπάρτε πίσω τὸ μανδύα».

«Ἄμ τὸ ἔξεραι ἐγὼ πὼς θὰ καταλήγαμε ἐδῶ», εἶπε ἡ γριὰ περιφρονητικὰ. «Ὅμως ὁ

μανδύας ράφτηκε ἐπὶ παραγγελία καὶ τὸ μέγεθός του εἶναι πάρα πολὺ μικρὸ γιὰ τὸν περισσότερο κόσμον».

Ὁ Μπροῦνο κοίταξε τὴ γριὰ στενοχωρημένος.

«Δὲν τὸ ἔχα στεφτεῖ», εἶπε καὶ στράφηκε πρὸς τὸν ἱερωμένο.

«Ἄραγε δὲν γίνεται νὰ πουληθοῦν τὰ ὑπάρχοντά μου καὶ νὰ δοθοῦν τὰ χρήματα σ' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους;»

«Αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατὸν», ἐπενέβη ὁ ὑπάλληλος, ἐκεῖνος ὁ ψηλὸς χοντρὸς ποὺ εἶχε πάει νὰ τὸν φέρει. «Τὰ διεκδικεῖ ὁ σινιὸρ Μοτσενίγκο. Ζήσατε πολὺν καιρὸ εἰς βάρος του».

«Ἐκεῖνος μὲ εἶχε προσκαλέσει», ἀποκρίθηκε ὁ Μπροῦνο κουρασμένος.

Ὁ γέρος ὑπάλληλος σήκωσε τὸ χέρι του.

«Αὐτὸ δὲν ἔχει τίποτα νὰ κάνει μὲ τὴν ὑπόθεση. Κατὰ τὴ γνώμη μου, πρέπει νὰ ἐπιστραφεῖ ὁ μανδύας».

«Νὰ τὸ κάνουμε τί;» εἶπε δύστροπα ἡ γριά.

Τὸ πρόσωπο τοῦ γέρου κοκκίνισε ἐλαφρά.

«Ἀγαπητὴ σινιόρα», εἶπε ἀργά, «λίγη χριστιανικὴ ἐπιείκεια δὲ θὰ σᾶς ἔβλαπτε. Ὁ κατηγορούμενος ἐτοιμάζεται γιὰ μιὰ συνάντηση ποὺ μπορεῖ νὰ σημαίνει ζωὴ ἢ θάνατο γι' αὐτόν. Δὲν μπορεῖτε διόλου νὰ ἔχετε τὴν ἀπαίτηση νὰ ἐνδιαφερθεῖ ἰδιαίτερα γιὰ τὸ μανδύα σας».

Ἡ γριὰ τὸν κοίταξε μὲ ἀνασφάλεια. Ξαφνικὰ συνειδητοποίησε ποῦ βρισκόταν κι ἀναρωτιόταν ἂν θὰ ἔπρεπε νὰ φύγει, ὅταν ἄκουσε τὸν κρατούμενο νὰ λέει χαμηλόφωνα πίσω της:

«Νομίζω ὅτι μπορεῖ νὰ ἔχει τὴν ἀπαίτηση».

Κι ὅταν ἡ γριὰ στράφηκε πρὸς αὐτόν, πρόσθεσε ὁ Μπροῦνο:

«Πρέπει νὰ δεῖξετε κατανόηση. Σὲ καμιά περίπτωση μὴν πιστέψετε ὅτι μοῦ εἶναι ἀδιάφορη ἡ ἀπώλεια ποὺ ὑφίστασθε. Θὰ ὑποβάλω ἔγγραφο αἴτηση γιὰ τὸ ἐν λόγω ζήτημα».

Ὁ ψηλὸς καὶ χοντρὸς ὑπάλληλος ποὺ εἶχε βγεῖ ἔξω ἀπὸ τὸ δωμάτιο ὕστερα ἀπὸ νεῦμα τοῦ γέρου, ἐπανῆλθε, ἄπλωσε τὸ χέρι του καὶ εἶπε:

«Ὁ μανδύας δὲν παραδόθηκε μὲ ὅλα τὰ ὑπόλοιπα. Θὰ πρέπει νὰ τὸ κατακράτησε ὁ Μοτσενίγκο».

Ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴ Νόλα φάνηκε πῶς τρόμαξε. Ὑστερα εἶπε μὲ σταθερὴ φωνή:

«Δὲν εἶναι δίκαιο. Θὰ τοῦ κάνω μήνυση».

Ὁ γέρος κούνησε τὸ κεφάλι του.

«Ἀσχοληθεῖτε καλύτερα μὲ τὴ συνάντηση ποὺ πρόκειται νὰ ἔχετε σὲ λίγο. Δὲν μπορῶ ν' ἀνεχθῶ ἄλλο νὰ τσακώνεστε ἐδῶ μέσα γιὰ μερικὰ σκοῦδα».

Ἡ γριὰ ἐνίωσε νὰ τῆς ἀνεβαίνει τὸ αἷμα στὸ κεφάλι. Εἶχε σωπάσει ὅσο μιλοῦσε ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴ Νόλα καὶ κοίταζε μουτρωμένη μιὰ γωνιὰ τοῦ δωματίου, ἀλλὰ ἔχασε καὶ πάλι τὴν ὑπομονή της.

«Γιὰ μερικὰ σκοῦδα!» φώναξε. «Εἶναι τὰ κέρδη ἐνὸς μηνός! Εὐκόλα μπορεῖτε νὰ ἔχετε ἐπιείκεια, ἐσεῖς. Δὲ χάνετε δὲ καὶ τίποτα!»

Τὴ στιγμὴ ἐκείνη ἐμφανίστηκε στὴν πόρτα ἓνας μεγαλόσωμος μοναχός.

«Ὁ ἔπαρχος ἔφτασε», εἶπε ψιθυριστά, καρφώνοντας κατάπληκτος μὲ τὸ βλέμμα του τὴ γριὰ ποὺ ξεφώνιζε.

Ὁ ψηλὸς καὶ χοντρὸς ὑπάλληλος ἔπιασε ἀπ' τὸ μανίκι κι ὀδήγησε ἔξω ἀπὸ τὸ δωμάτιο τὸν Μπροῦνο ποῦ, μισοστραμμένος πρὸς τὰ πίσω, κοίταξε τὴ γριὰ ὥσπου πέρασε τὸ κατώφλι. Τὸ ἰσχνὸ του πρόσωπο ἦταν κάτωχρο.

Ἡ γριὰ κατέβηκε καταταραγμένη τὴν πέτρινη σκάλα τοῦ κτιρίου. Δὲν ἤξερε τί ἔπρεπε νὰ σκεφτεῖ. Ἐντέλει ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἔκανε ὅ,τι μπορούσε.

Ὅταν μιὰ βδομάδα ἀργότερα ἔφερε ὁ ψηλὸς καὶ χοντρὸς ὑπάλληλος τὸ μανδύα, ἡ γριὰ δὲν μπῆκε στὸ ἐργαστήρι παρὰ στάθηκε στὴν πόρτα κι ἄκουσε τὸν ὑπάλληλο νὰ λέει: «Ἀληθινά, ἀσχολήθηκε πολὺ μὲ τὸ μανδύα ὄλες αὐτὲς τίς τελευταῖες μέρες. Δύο φορές, μεταξὺ ἀνακρίσεων καὶ συναντήσεων μὲ τίς ἀρχές τῆς πόλης, ὑπέβαλε αἴτηση καὶ πολλὰς φορές εἶχε ἀπαιτήσει μιὰ συνάντηση μὲ τὸν νούντιο γι' αὐτὴ τὴν ὑπόθεση. Τελικὰ τὰ κατάφερε! Ὁ Μοτσενίγκο ἀναγκάστηκε νὰ παραδώσει τὸ μανδύα. Κατὰ τ' ἄλλα, θὰ τὸν

χρειαζόταν τώρα πολύ ό Μπροῦνο τὸ μανδύα, γιατί ἔγινε δεκτὴ ἡ ἔκδοσή του καὶ θὰ πρέπει αὐτὴ τὴ βδομάδα ν' ἀναχωρήσει γιὰ τὴ Ρώμη».

Σωστά. Ἦταν τέλη τοῦ Γενάρη.

---

* Τίτλος πρωτοτύπου: «Der Mantel des Ketzers», *Kalendergeschichten*, ἔκδ. Rowohlt (rororo Taschenbuch), 1962, σσ. 46-56.

Ἡ ἴδια μετάφραση ἔχει δημοσιευτεῖ καὶ στὸ περιοδικὸ *Νέα Πορεία*, ἔτος ΜΖ', τχ 561-563/236, Ὀκτ.-Δεκ. 2001, σσ. 261-269.